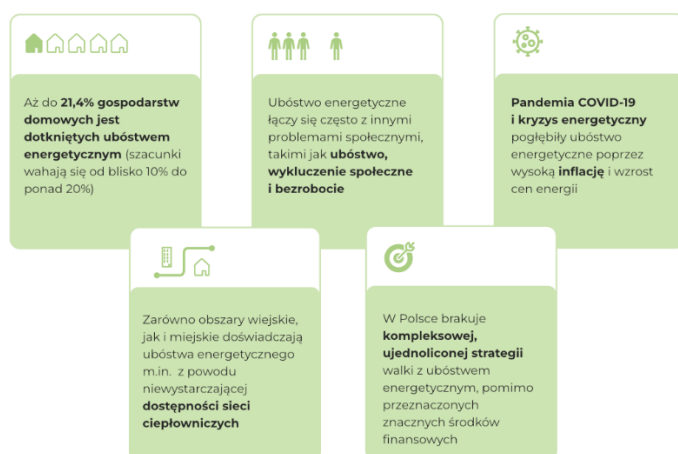

Co można zrobić, żeby zastąpić paliwa kopalne w ogrzewnictwie oraz zmniejszyć poziom ubóstwa energetycznego w Polsce

Przez lata eksperci wskazywali na brak prawnie wiążącej definicji ubóstwa energetycznego jako istotną przeszkodę w skutecznym uporaniu się z tym problemem, pomimo wdrożenia kilku form wsparcia w zakresie efektywności energetycznej. Jednak znaczący postęp nastąpił w Polsce w 2022 r., kiedy to dokonano nowelizacji Prawa energetycznego w celu uwzględnienia definicji ubóstwa energetycznego. Konsultacje z ekspertami i zainteresowanymi stronami uznały, że definicja jest zgodna ze standardami UE.

Pomimo przyjęcia definicji, jest ona jednak trudna do praktycznego zastosowania. Dzieje się tak, ponieważ jeden z elementów definicji obejmuje ocenę wydatków gospodarstw domowych, która jest miarą subiektywną, trudną do oszacowania na bazie obiektywnych danych. Ten brak jasności podważa zdolność państwa do koordynowania działań mających na celu rozwiązanie tego problemu. Nie powinno to jednak uniemożliwiać wdrożenia środków zapobiegawczych opartych na szacunkowych poziomach ubóstwa energetycznego.

Więcej informacji:

Krzysztof Mrozek - autor
email@bankwatch.org

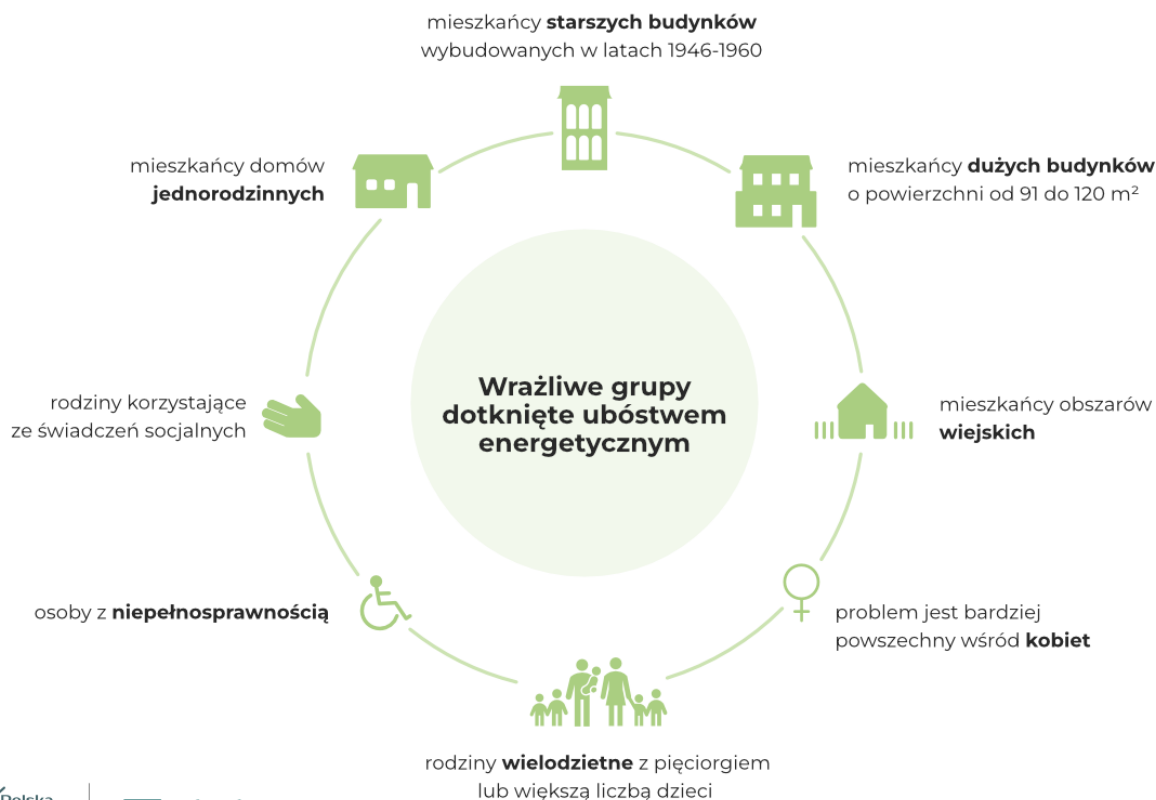
Magdalena Bartecka - redakcja
magdabartecka@zielonasiec.pl

Learn more: bankwatch.org

Następujące problemy podkreślają pilną potrzebę walki z ubóstwem energetycznym:

- Aż do 21,4% gospodarstw domowych jest dotkniętych ubóstwem energetycznym, ale szacunki wahają się od blisko 10% do ponad 20% ze względu na brak powszechnie przyjętej metodologii.
- Pandemia COVID-19 i kryzys energetyczny pogłębiły ubóstwo energetyczne poprzez wysoką inflację, rosnące rachunki za energię, wzrost cen energii oraz zwiększone koszty renowacji budynków, w tym robocizny i materiałów budowlanych
- W Polsce brakuje kompleksowej, ujednoliconej strategii walki z ubóstwem energetycznym, pomimo znacznych środków finansowych przeznaczonych na działania w zakresie efektywności energetycznej
- Ubóstwo energetyczne łączy się często z innymi problemami społecznymi, takimi jak ubóstwo, wykluczenie społeczne i bezrobocie
- Zarówno obszary wiejskie, jak i miejskie doświadczają ubóstwa energetycznego m.in. z powodu niewystarczającej dostępności sieci ciepłowniczych

W Polsce ubóstwo energetyczne w nieproporcjonalnie dużym stopniu dotyka następujące wrażliwe grupy: mieszkańców domów jednorodzinnych, mieszkańców starszych budynków wybudowanych w latach 1946-1960, mieszkańców dużych budynków o powierzchni od 91 do 120 m², mieszkańców obszarów wiejskich, osoby z niepełnosprawnością, rodziny wielodzietne z pięciorgiem lub większą liczbą dzieci oraz rodziny korzystające ze świadczeń socjalnych. Problem ubóstwa energetycznego jest również bardziej powszechny wśród kobiet, niż wśród mężczyzn.

Instrumenty walki z ubóstwem energetycznym

W Polsce nie ma jednego programu finansowania mającego na celu walkę z ubóstwem energetycznym. Istnieje jednak kilka krajowych instrumentów wspierających efektywność energetyczną, które w pewnym stopniu pośrednio przynoszą korzyści gospodarstwom domowym ubogim energetycznie:

Instrumenty walki z ubóstwem energetycznym w Polsce

Program Stop Smog

Grupa docelowa: rodziny zamieszkujące w domach jednorodzinnych

Wsparcie: do 100% kosztów kwalifikowanych (z możliwym maksymalnym współfinansowaniem przez beneficjentów w wysokości 10%) do maksymalnej kwoty **53 000 PLN** (około 11 500 EUR).

Program Ciepłe Mieszkanie

Grupa docelowa: właściciele mieszkań w budynkach wielorodzinnych

Wsparcie: trzy poziomy wsparcia na poziomie 30, 60 lub 90 procent kosztów kwalifikowanych. Kwoty te wahają się **od 15 000 PLN** (około 3 300 EUR) do **37 500 PLN** (ok. 8 300 EUR) w zależności od sytuacji finansowej gospodarstwa domowego.

Program Czyste Powietrze

Grupa docelowa: właściciele gospodarstw domowych w budynkach jednorodzinnych

Wsparcie: trzy poziomy wsparcia w zależności od dochodu gospodarstwa domowego. Na przykład **66 000 PLN** (około 14 500 EUR) dla zamożniejszych gospodarstw domowych i **135 000 PLN** (około 30 000 EUR) dla uboższych gospodarstw domowych

- **Program Stop Smog**

Program ten jest obsługiwany przez gminy, chociaż jest zarządzany i finansowany na szczeblu krajowym przy współfinansowaniu ze strony gmin. Program wspiera rodziny zamieszkujące w domach jednorodzinnych z dotacjami do 100% kosztów kwalifikowanych (z możliwym maksymalnym współfinansowaniem przez beneficjentów w wysokości 10%) do maksymalnej kwoty 53 000 PLN (około 11 500 EUR). Wsparcie obejmuje dokumentację (w tym audyty energetyczne), wymianę źródeł ciepła lub likwidację wysokoemisyjnego źródła ciepła, remonty budynków oraz przyłączenia do sieci ciepłowniczej i gazowej.

- **Program Czyste Powietrze**

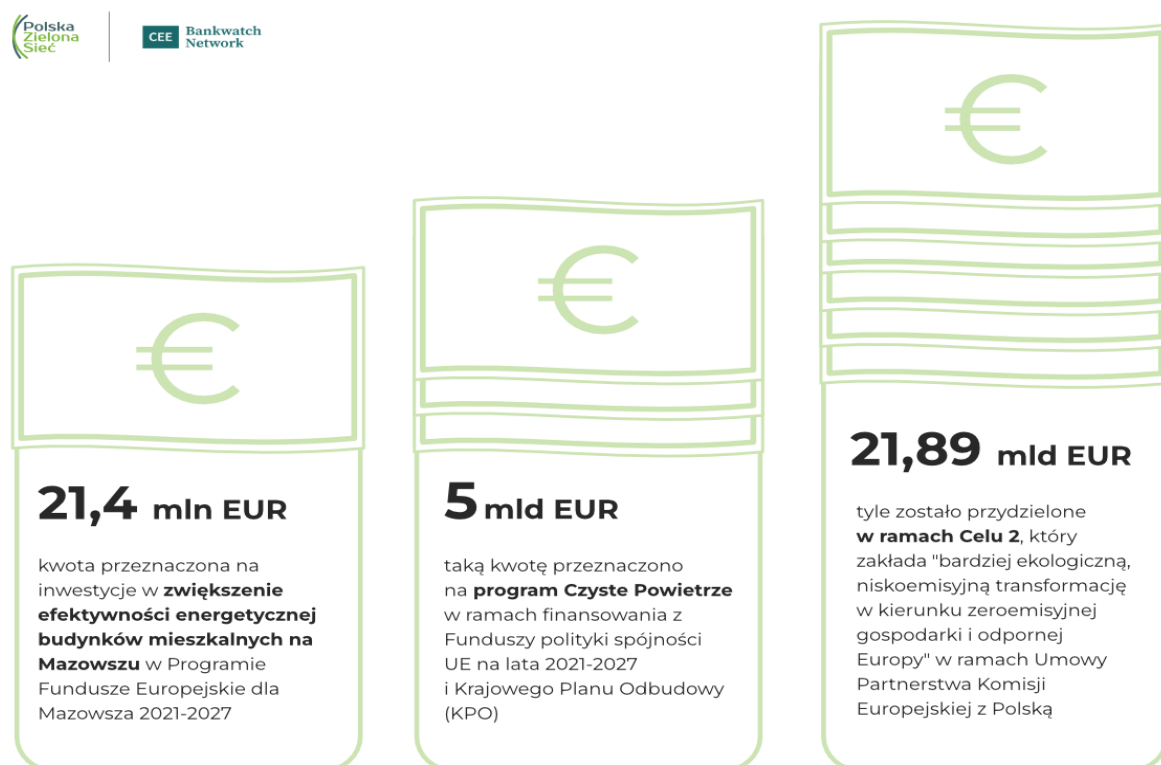
Program ten skierowany jest również do gospodarstw domowych w budynkach jednorodzinnych, zapewniając trzy poziomy wsparcia w zależności od dochodu gospodarstwa domowego. Na przykład 66 000 PLN (około 14 500 EUR) dla zamożniejszych gospodarstw domowych i 135 000 PLN (około 30 000 EUR) dla uboższych gospodarstw domowych. W ramach przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu, gospodarstwa domowe kwalifikujące się do najwyższego poziomu wsparcia mogą otrzymać do 50% płatności z góry przed ukończeniem projektu. Wsparcie obejmuje dokumentację (w tym audyty energetyczne), wymianę źródła ciepła i renowację budynku.

- **Program Ciepłe Mieszkanie**

Program ten, prowadzony przez gminy, wspiera właścicieli mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Oferuje trzy poziomy wsparcia na poziomie 30, 60 lub 90 procent kosztów kwalifikowanych. Kwoty te wahają się od 15 000 PLN (około 3 300 EUR) do 37 500 PLN (ok. 8 300 EUR) w zależności od sytuacji finansowej gospodarstwa domowego. Program obejmuje dokumentację projektową, wymianę źródeł ciepła, przyłącza do źródeł ciepła w budynku, wymianę okien i drzwi, instalację lub modernizację instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej oraz wentylację mechaniczną z odzyskiem ciepła.

Inne inicjatywy obejmują dotację do komunalnych zasobów mieszkaniowych (MZG), która jest przeznaczona na poprawę efektywności energetycznej zasobów mieszkaniowych. Firmy energetyczne zapewniają również szereg bezzwrotnych opcji finansowania. Oprócz instrumentów krajowych, Polska posiada również szereg instrumentów regionalnych i lokalnych mających na celu zwiększenie efektywności energetycznej. Wszystkie polskie regionalne programy polityki spójności zawierają środki na rzecz poprawy efektywności energetycznej z konkretną alokacją, np. w Programie Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 na inwestycje w zwiększenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na Mazowszu przeznaczono 21,4 mln EUR. Na poziomie lokalnym gminy wdrożyły własne środki w celu zwalczania ubóstwa energetycznego. Niektóre przykłady obejmują przyjęcie lokalnych przepisów, takich jak uchwały antysmogowe mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie szkodliwych emisji. Warszawski Zielony Plan Działań Miejskich i Klimatycznych określa strategię miasta w celu zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w stolicy o 40% do 2030 r. i osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r.

Dodatkowo, mieszkańcy Warszawy mogą skorzystać z dopłat do wymiany pieców, do wymiany przestarzałych i zanieczyszczających środowisko systemów grzewczych na bardziej energooszczędne alternatywy, takie jak pompy ciepła.

Fundusze polityki spójności UE na lata 2021-2027, wraz z Krajowym Planem Odbudowy (KPO) to najważniejsze mechanizmy walki z ubóstwem energetycznym. Łącznie ponad 5 miliardów euro z tych źródeł finansowania UE przeznaczono na flagowy polski program Czyste Powietrze. Dodatkowo, w ramach Umowy Partnerstwa Komisji Europejskiej z Polską, 21,89 mld EUR zostało przydzielone w ramach Celu 2, który zakłada "bardziej ekologiczną, niskoemisyjną transformację w kierunku zeroemisyjnej gospodarki i odpornej Europy". Istniejące programy wsparcia okazały się jednak nieskuteczne, ponieważ opierają się na refundacji i wymagają współfinansowania, co czyni je w dużej mierze niedostępnymi dla rodzin o niskich dochodach.

Następujące środki powinny zostać wprowadzone w celu usprawnienia i poprawy sposobu walki z ubóstwem energetycznym w Polsce:

- Ustanowienie krajowego skoordynowanego podejścia do walki z ubóstwem energetycznym poprzez przyjęcie zoperacjonalizowanych definicji i wskaźników ubóstwa energetycznego w celu gromadzenia bardziej szczegółowych, istotnych danych. Koordynacja ta powinna obejmować różne instrumenty finansowania
- Uznanie walki z ubóstwem energetycznym za oficjalny priorytet w ramach sztanarowego programu Czyste Powietrze
- Umożliwienie pełnego finansowania dotacji dla gospodarstw domowych dotkniętych ubóstwem energetycznym i oferowanie pełnych opcji prefinansowania we wszystkich odpowiednich programach wsparcia
- Wzmocnienie sieci doradców energetycznych i wspieranie współpracy ze służbami socjalnymi w celu lepszego identyfikowania potrzeb gospodarstw domowych dotkniętych ubóstwem energetycznym i sprawnym przeprowadzeniu ich przez proces renowacji